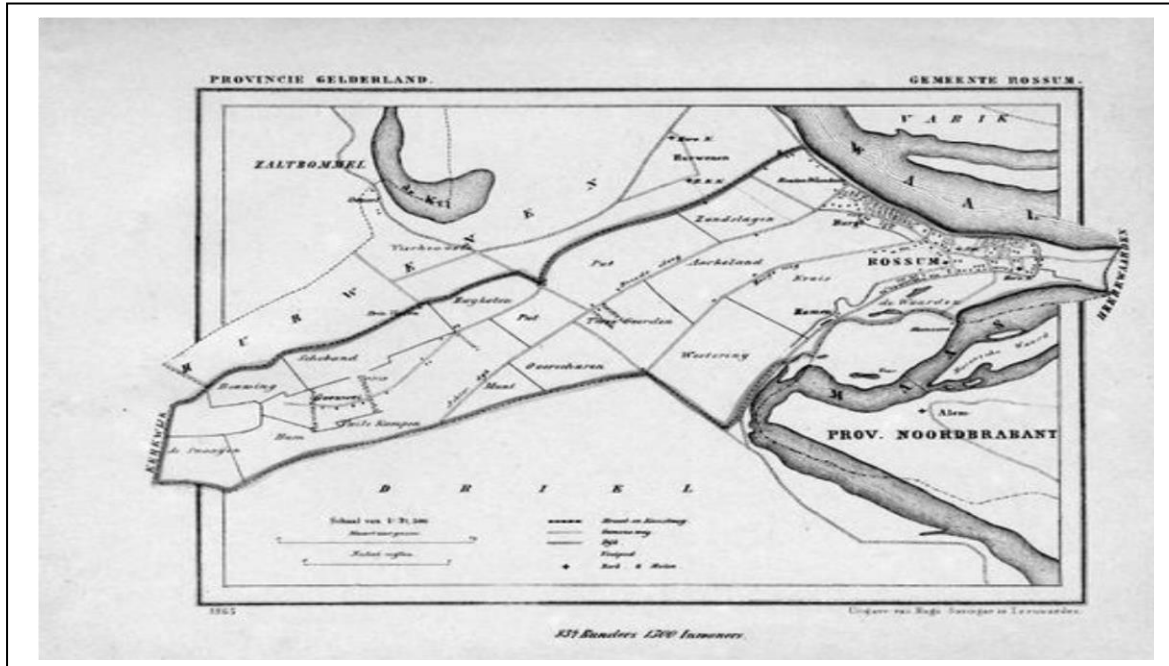

Pareltjes

met informatie over de geschiedenis van Rossum;
verspreiding vindt plaats via de website
van de Dorpsraad van Rossum

nummer 30, december 2023

Gemeente Rossum in 1867, getekend door cartograaf Kuiper

Er zullen zonder twijfel vele kaarten zijn van de gemeente Rossum, maar deze kaart uit 1867 geeft de situatie van toen in het dorp redelijk weer. De gemeentegrens is goed te volgen. Ze wordt begrensd door enerzijds de gemeente Hurwenen en anderzijds de gemeente Driel. Over de Waal ligt de gemeente Varik en over de Maas ligt de provincie Noord Brabant, met het dorp Alem. Hieraan valt op dat het grondgebied van Alem zich tot over de Maas uitstrekt. Tegenwoordig ligt daar de steenfabriek, die dus oorspronkelijk op Alem's grondgebied lag. Kinderen die op het terrein van

de steenfabriek opgroeiden, gingen in Rossum naar school. De gemeente Rossum diende daarvoor bij de gemeente Alem een rekening in. We zien ook dat er in 1867 nog geen Burg. Van Randwijckstraat bestaat, maar wel een Hogeweg en een Koningstraat. In de Koningstraat, en vooral op de Maasdijk, woonden de meeste inwoners van Rossum. We zien ook namen van weilanden en akkers: Het Kruis, Westering, Aarkeland, Overscharen, Zandslagen, enz. Het zijn namen die ook nu nog in Rossum bekend zijn, maar voortkomen uit de geschiedenis van het dorp.

Het aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden uit 1847

Het Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden dat in 1847 uitkwam en onder redactie van A.J. van der Aa werd geschreven, wordt als een 19de eeuws standaardwerk beschouwd. Het werk geeft een uitgebreide kijk op Nederland van het midden van de 19e eeuw. Ook aan het dorp Rossum wordt ruime aandacht besteed (van pagina 650 tot en met 656). Waar ligt het dorp Rossum? Wel, 'in de Bommelerwaard, prov. Gelderland, Benedendistrict, arr. Tiel, kant. Zalt-Bommel; palende N. aan de Waal, O. aan het Schans-gat, Z. aan de Maas, W. aan de gem. Hurwenen'. Rossum beslaat een oppervlakte van

700 bund., waarvan 654 bund. belastbaar land (toen veelal 'schotbaar' land genoemd), met 160 h. (huizen dus), bewoond door 170 huisgez., uitmakende een bevolking van 1060 inw., die meestal hun bestaan vinden in den landbouw. In die tijd woonden er 550 hervormden en 500 katholieken in Rossum. Er woonden ook 10 Isr. (joden) in het dorp. Er is 'eene school', met 120 leerlingen. Van der Aa schrijft dat het dorp vroeger een belangrijke plaats is geweest. In het midden van de 19de eeuw zijn er in de kom van het dorp nog altijd 140 huizen en 950 inwoners. 'Er is een schuitenvaar, over de Waal, op Heesselt, een

pontveer over het Schansgat op Heerewaarden; alsmede een voetveer, ten Z. van het dorp, op den Overvaart, over de Maas, op Alem.'

Vervolgens gaat de beschrijving uitvoerig in op de historie van het dorp. Aanvankelijk werd het dorp Rottem of Rothem genoemd. Het was 'een oude vrije heerlijkheid', die zijn eigen Heeren had. Om dit te staven, haalt de schrijver de kaart van Beka aan, die door Buchelius was uitgegeven. Daarop staat Rothem. In de inventaris van de Abdij van Prüm wordt als een van de eigendommen die de Abdij rondom Tiel, aan de Waal, bezat, ook Rotheim vermeld. Het gaat dan over de situatie in de 12de eeuw. Oude namen van Rossum dus.

Het Aardrijkskundig Woordenboek vermeldt hoe de korenmolen van Rossum aan haar eindje kwam: 'Den 21 Februarij 1799 kwam het ijs, op de Waal, bij Rossum, dat daar al eenige dagen vastzat, in beweging, en wierp den korenmolen, op den dijk staande, omver; terwijl ter plaatse het ijs wel ter hoogte van 40 voeten opkruide, zonder echter meer schade te veroorzaken.' Het ijs kwam natuurlijk de Waal af, hoopte zich in de bocht op en vormde zo een ijdsdam, die de korenmolen vernielde. Deze korenmolen maalde het graan van de boeren uit Rossum (en omstreken). Het is duidelijk dat het hier gaat om de molen op de dijk bij het huidige etablissement De Gouden Molen.

Tot slot vertelt Van der Aa over de lotgevallen van een schipper op de Waal in nood:

In den avond van den 24 December 1836, ankerde schipper Willem van Hold, met zijn aakschip, Maria Anna, geladen met hout en houtskolen, voor Rossum onder een eilandje, hetwelk midden in de Waal gevonden wordt, meenende aldaar tegen den opstekenden noordoostenwind eene veilige ligplaats te vinden. Daar, in den morgen van den 25 December, de wind al heviger en heviger werd, gepaard met sterke jagsneeuw, kon hij dien dag niet van legplaats veranderen, en zag zich genoodzaakt den aanstaanden nacht aldaar af te wachten. Op het schip bevonden zich, behalve den schipper Willem van Hold, ook nog Jacobus van Hold, Hendrik van Hold, Jacobus Pieters en de koopman der lading Gradus Jansen, dus te zamen vijf personen. Tegen den avond liep de wind meer oostelijk, zoodat hun vaartuig door het kleine eilandje, waar achter zij lagen niet meer beveiligd werd voor de woede der golven en zij elken oogenblik vreezen moesten dat het zinken zoude, en zij dus eenen wissen dood in de golven vinden zouden. Omstreeks ten een uur in den nacht, bespeurende dat het vaartuig werkelijk begon te zinken, spanden zij alle hunne krachten in om met hunnen boot het eilandje te bereiken, hetwelk hun, na vele moeite gelukte. Doch naauwelijks waren zij hier geland, of zij zagen hun schip te gronde gaan, en oogenblikkelijk daarna ook de boot door de golven wegspoelen, zoodat zij nu hulpeloos den nacht moesten doorbrengen op het eilandje, waarover de golven heen sloegen, en zich daardoor aan de nijpendste koude zagen blootgesteld, terwijl zij uit de gemeente Rossum, als liggende onder den wind, geen hulp konden verwachten, terwijl men door de sneeuwjagt en den storm belet werd hen te zien of te hooren. Ondertusschen was de bakenmeester, Pieter van Herpen, hoewel hij niets van de schipbreuk had kunnen vernemen, den geheelen nacht op middelen bedacht, om de schepelingen te redden. Zoodra de dag aanbrak, beproefde hij, een zijner vaartuigen te water te brengen, doch dit werd oor de bruischende golven dadelijk verzwolgen, waarom hij, niet denkende, om zijne oude moeder, vrouw en zes kinderen, die hij te verzorgen had, besloot zijn eigen leven tot redding dezer schipbreukelingen te wagen. Hij begeeft zich alzo naar het veer van Oud- St. Andries, alwaar de vaartuigen meer boven de wind lagen, en huurt er eene boot met twee man, waarmede hij gelukkig de schipbreukelingen bereikt en had alzo het genoeg en alle vijf, ofschoon verstijfd van koude, behouden aan wal te brengen.

contact: pareltjesrossum@gmail.com

